

SZEMELVÉNYEK A TUDÓS SZERTEÁGAZÓ TEVÉKENYSÉGÉBŐL

Eötvös emlékezete

Eötvös Loránd munkássága révén több, áttörést hozó fizikai megoldást hagyott az utókor számára. De hogy eredményei mögött magát az személyiséget is lássuk, ehhez ad betekintést a róla fennmaradt, számos különféle emlék, legyen az egy családtagnak írt üzenet, egy előléptetésről szóló levél, lapunk jogelődjében, a Természettudományi Közlönyben megjelent közlemény, vagy akár egy vers. Szerkesztőségünk ezekből szemezgetett, és a teljesség igénye nélkül tárja az Olvasó elé.

Életének talán egyik legfontosabb állomása a vallási és közoktatásügyi miniszterré történő kinevezése, melyről egy neki címzett kézirat tanúskodik, amiben a következő áll:

„Kedves Báró Eötvös!

Magyar miniszterelnököm előterjesztésére Önt, vallás- és közoktatásügyi magyar miniszteremmé ezennel kinevezem.

Kelt Budapesten, 1894. évi június hó 10-én.

Andrássy
Wekerle Sándor”

Munkássága másik fontos eleme az Akadémia vezetői tisztjének betöltése. Új elnökként, az 1889. június 24-i ülést megnyitó beszédének kivonata a Természettudományi Közlönyben jelent meg, melyből az alább olvasható részletet emeltük ki:

„T. Akadémia! Először foglalom el ez elnöki széket, melyre az akadémia bizalma emelt s melyben a király kegye megerősített. Mint a katona, mikor először fegyverbe lép, mint a ki az állam szolgálatában hivatalt vállal, esküt tesz hivatáskörének törvényeire, úgy én is fogadást teszek most, azt a fogadást,

hogy az akadémia ügyét, alapszabályaihoz híven, félszázados múltjának szellemében fogom szolgálni.” [...]

Egy másik beszédének, melyben a Föld alakjának kérdéséről szónokolt, egy szintén a Közlönyben megjelent kivonatában találkozhatunk:

[...]”A régiek, a Homeros korabeliek, korongalakúnak képzeltek a Földet s ezen a korongon helyezték el gondolatukban Görögország körül mindazokat a középtengerparti vidékeket, melyekig hajósaik eljutottak. Aristoteles korában azonban már általánosan elfogadott volt az a nézet, hogy a Föld gömbalakú, s e nézettel együtt megszületett a fok-mérés feladata. Ha t. i. a Földet gömbnek tekintjük, úgy valamely felületén húzott legnagyobb kör meghatározott részének, például 1/360 részének, azaz egy fokának hossza az egész Földnek kerületét, más szóval a Föld nagyságát állapítja meg. A történet bizonyossága szerint úgy lát-szik, hogy az alexandriai Eratosthenes volt az első a Kr. születése előtti harmadik században, a ki a feladatot mai értelmében megoldotta. Szerinte a Nap Felső-Egyiptom Syene nevű városában a nyári solstitium idején pontosan a zenitben áll, holott Alexandriában ugyanakkor 71/5 fokkal tér el tőle. Ebből helyesen következtette, hogy a vizek szintjei, vagy, a mi egyre megy, a függvények irányai Syenében és Alexandriában 71/5 fokkal, azaz

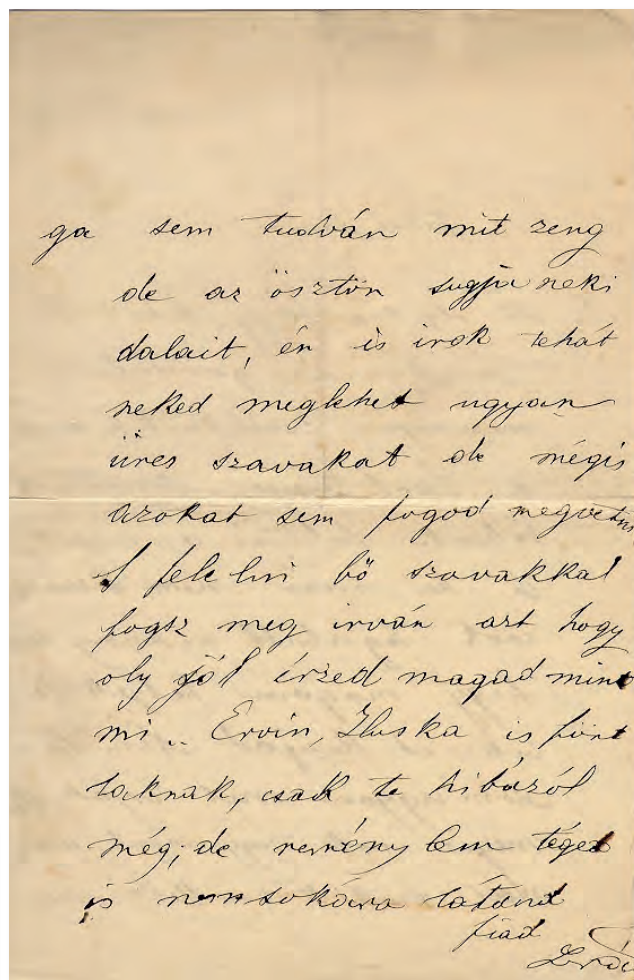
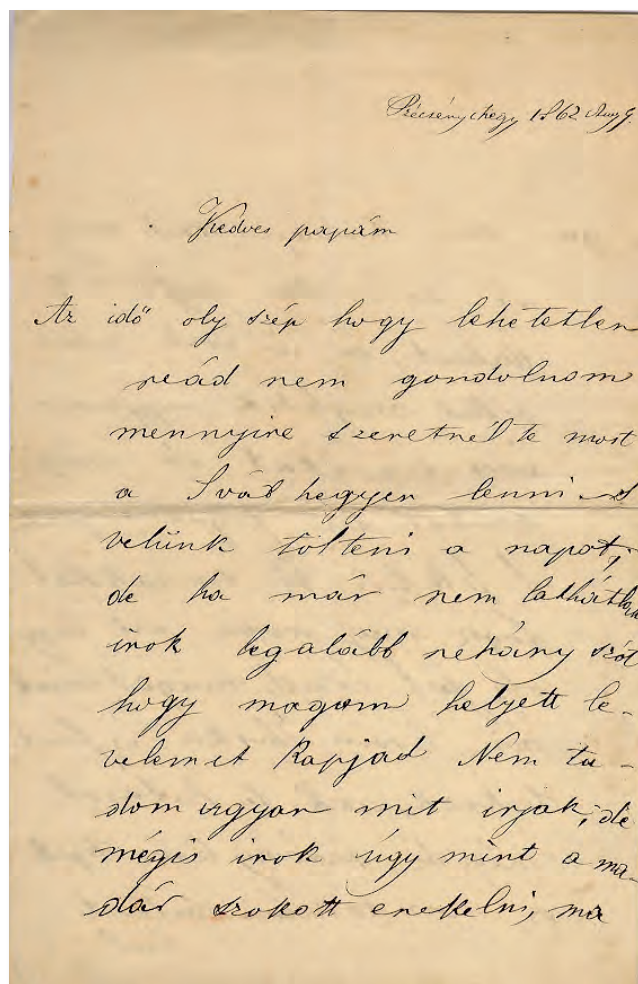
a kör kerületének körülbelül 1/50 részével hajlanak egymáshoz, s e szerint ama helyek távolsága a Föld kerületének közel 1/50 részével egyenlő. E mérések alapján az egész földkerület hossza 250000 stadionnal, egy foké pedig körülbelül 63000 toise-sal volna egyenlő. Ez az érték egy tizedrészével nagyobb a ma jobban meghatározottnál.”[...]

Az akadémiai, valamint miniszteri munkásságáról fennmaradt iratok mellett korábbi, bensőségebb írások is megőrződtek, ilyen többek között az a néhány soros, még ifjúkorában kelt levél, melyben még gimnáziumi tanulmányai alatt, édesapjához címzett néhány kedves sort:

„Széchenyihegy, 1862 Aug 9.

Kedves papám

Az idő oly szép hogy lehetetlen reád nem gondolnom mennyire szeretnél te most a Sváb hegyen lenni. S velünk tölteni a napot; de ha már nem láthatlak irok legalább néhány szót hogy magam helyett levelemet kapjad Nem tudom ugyan mit irjak; de mégis irok úgy mint a madár szokott énekelni, maga sem tudván mit zeng de az ösztön sugja neki dalait, én is irok tehát neked meglehet nagyon üres szavakat de még-

is azokat sem fogod megvetni S felelni bő szavakkal fogsz meg irván azt hogy oly jól érzed magad mint mi. Ervin, Iluska is fínt laknak, csak te hibázol még; de reményem téged is nemsokára látunk

fiad
Loránd

Az ekkor még ifjú, majdani nagy tudós költői szárnypróbálgatása sokszínűségének további bizonyítékául szolgál.

Babér után lihegve.

Széchenyi-hegy, 1863. aug. 22.

Babér után lihegve indulánk
Én és a csattogány a csúcs felé.
S míg én küzködtem a hegy oldalán,
Ő fölrepült s jutalmát elnyeré.

Mit én nem érek el talán soha,
Ő ahhoz eljutott egy perc alatt,
Ó é! ne légy irántam mostoha,
Adj! Kérlek! adj! nekem is szárnyakat.”

SZOUCEK ÁDÁM